
شهر و فضای شهری

بررسی شهر، مسائل و ساختارهای شهری

تألیف

دکتر جمشید برومند

www.ketab.ir

سرشناسه: برومند، جمشید، ۱۳۳۳ -
عنوان و نام پدیدآور: شهر و فضای شهری: بررسی شهر، مسائل و ساختارهای شهری/تألیف جمشید برومند
مشخصات نشر: تهران: افرنده، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۵۲۸ ص: مصور، جنول.
شابک: 978-600-92950-4-3
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: شهرسازی
موضوع: شهرسازی — طرح و برنامه‌ریزی
رده‌بندی کنگره: ۹۱۳۹۲ ش ۴۶ ب/HT1۶۶
رده‌بندی دیویی: ۲۰۷/۱۲۱۶
شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۹۲۵۶۸

دکتر جمشید برومند

شهر و فضای شهری

بررسی شهر، مسائل و ساختارهای شهری

چاپ یکم: ۱۳۹۳، آماده‌سازی، حروف‌نگاری و تزیینت بر چاپ: دفتر نشر افرنده

(ویراستار: محمود متحد، حروف‌نگار: فرشته آذین، طراحی: مه‌آرا: سمیه حسینی)

طراح جلد: محمود رضا بیگی

لیتوگرافی: طاووس رایانه، چاپ: منصور، چاپخانه: چاپخانه

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است

مرکز پخش: کتاب دوستان

خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، بین روانمهر و لیاقی‌نژاد،

نیش‌کوچه‌ی دیدبان، پلاک ۳۳

تلفن: ۶۶۴۹۲۹۶۲، ۶۶۴۰۰۹۸۷

فروش اینترنتی: www.agahbookshop.ir

قیمت: ۳۵,۰۰۰ تومان

فهرست

۹	درباره مؤلف
۱۱	پیش‌گفتار

بخش یکم

۱۳	۱. شهرسازی
۱۹	۲. شهرسازی از دوران باستان تا قرن نوزدهم
۲۶	۳. دوره صنعتی
۱۳۴	۴. پیدایش شهر مدرن

بخش دوم

۱۸۱	۵. رشد جمعیت شهری در جهان
۱۹۲	۶. رشد شهری در کشورهای صنعتی
۲۱۷	۷. رشد شهری در کشورهای جهان سوم
۲۲۹	۸. نتیجه‌گیری

بخش سوم

۲۳۱	۹. شکل‌گیری مناطق ناپایدار در کشورهای جهان سوم
۲۹۲	۱۰. مشارکت مردمی در خانه‌سازی

بخش چهارم

۳۷۱	۱۱. فضای شهری
۳۷۵	۱۲. طرح
۳۸۵	۱۳. زمین شهری
۳۹۳	۱۱. تجهیزات در شهرها
۴۰۰	رفت و آمد شهری
۴۰۸	۱۶. مناطق ویژه‌ساخته‌ها و طبقه‌بندی درجه اهمیت عناصر شهری
۴۱۰	۱۷. جاذبیت شهری
۴۲۰	۱۸. ساختار و شکل شهری
۴۳۴	۱۹. فضای ساحل‌نشین شهر
۴۴۴	۲۰. انواع بافت شهری
۴۵۳	۲۱. فعالیت‌های اقتصادی شهرها
۴۶۴	۲۲. مرکز مدیریت بازرگانی شهر (B.I.C)
۴۷۵	۲۳. اکس اوربانیزاسیون صنعت‌سازی در برج شهر
۴۷۷	۲۴. روبانیزاسیون یا شهرسازی روستاها
۴۸۲	۲۵. محیط زیست
۴۹۵	۲۶. شهرهای جدید

درباره مؤلف

دکتر جمشید برمن، معمار-شهرساز و متخصص در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دارای دکترای شهرسازی دو ساله نوین است. وی به مدت دو سال، از سال ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۷، در مرکز مطالعه و پژوهش پاریس و حومه (CREPIF)، وابسته به مؤسسه شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه سوربن و شهرداری پاریس، با سمت پژوهشگر به تحقیق اشتغال داشت. سپس در اواسط سال ۱۹۸۷ به آزمایشگاه فرهنگ و فضا، وابسته به مرکز ملی تحقیقات علمی (C. N. R. S) و دانشگاه سوربن، انتقال یافت و کار تحقیق و پژوهش خود را تا سال ۱۹۸۹ در این مرکز ادامه داد؛ و علاوه بر فعالیت‌های پژوهشی-آموزشی، از ۲۹ سال پیش در پاریس معمار است. وی عضو انجمن شهرسازی و انجمن جغرافیای فرانسه، انجمن معماران فرانسه و جامعه شهرسازان دانشگاهی فرانسه است. به برخی از پژوهش‌های وی که به زبان فرانسوی است، در کتابنامه این کتاب اشاره شده است. از جمله تألیفات و ترجمه‌های وی به فارسی کتاب‌های زیر است.

- از اریحا تا مکزیکو، نوشته پل بروک
  - شهر در طول تاریخ، نوشته از لوئیس مامفورد
  - اخلاق و معماری در قرن‌های نوزدهم و بیستم، نوشته دیوید واتکین
  - شهرهای جهان سوم (مشکلات و راهکارهای مقابله با آنها)، تألیف
  - فجایع طبیعی (راهکارهای مقابله و پیش‌گیری)، بررسی چند طرح پیش‌گیری و امدادرسانی موفق جهان، تألیف و ترجمه
- از این تعداد، از اریحا تا مکزیکو منتشر شده و باقی در دست انتشار است.

پیش‌گفتار

شهر، این پدیده شگفت‌انگیز بشری که در پگاه دوره نوسنگی پدیدار شد، تشکیلاتی پیچیده است. این پیچیدگی شکل آن را در کلیات و جزئیات مشکل می‌سازد، زیرا که از برخی جهات، پدیده‌ای بی‌متناهی است و از جهاتی دیگر بین‌المللی و جهانی. هر شهر خصوصیتی ویژه خود دارد که آن را از شهرهای دیگر متمایز می‌کند. با این حال، نقاط مشترک آن نیز با شهرهای دیگر که نیست. یکی از اهداف این کتاب این است که نمونه‌های مختلف شهر و بافت شهری را با هم مقایسه کند تا شکل آن را بشناساند و سیمای دقیق‌تری از آن ارائه دهد.

طرح این کتاب:

این کتاب مشتمل بر چهار بخش است:

بخش یکم نخست تمیرینی از شهرسازی ارائه می‌دهد. تکونگی پیدایش شهر نظر می‌افکند، از پدیده شهری در مناطق یونانی و رومی سخن می‌گوید و شهرسازی را از دوران باستان تا قرن نوزدهم به مطالعه می‌گذارد؛ سپس به بررسی شهر صنعتی را بررسی می‌کند و در پرولتاریا و بحران مسکن در این دوره دقیق می‌شود، و در این راستا از شهرهای آرمانی سوسیالیست‌های فرانسه و نظریه‌پردازان انگلوساکسون و نویسندگان رؤیایی سخن می‌گوید. پس از آن، به بررسی تحولات عظیم شهری پاریس در قرن نوزدهم، در دوره امپراتوری دوم، می‌پردازد و با ورود در جزئیات نشان می‌دهد چگونه ناپلئون سوم در فردای به قدرت رسیدن خویش شهر ایده‌آل خود را بر اساس طرح نخستین شهرسازان سوسیالیست بنا می‌کند. در قسمت پایانی این بخش شهر مدرن به پژوهش گذاشته می‌شود.

بخش دوم کتاب، افزایش جمعیت شهری در جهان را به مطالعه می‌گذارد. از افزایش جمعیت شهرنشین در کشورهای پیشرفته صنعتی و توسعه نیافته جهان سوم سخن می‌گوید. سی سال افزایش جمعیت شهرنشین بین سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ را بررسی می‌کند. مهاجرت روستایی و عوامل موقتی دیگر از قبیل بلایای طبیعی، جنگ و غیره را که باعث مهاجرت به سوی شهر شده است، مطالعه می‌کند و خطرات افزایش پرشتاب جمعیت شهرنشین را گوشزد می‌کند.

بخش سوم کتاب به چگونگی شکل‌گیری مناطق ناپایدار در کشورهای جهان سوم می‌پردازد و نشان می‌دهد چگونه گسترش فقر، مهاجرت روستایی و افزایش پرشتاب جمعیت شهرنشین، حلقه‌های آبادها و بافت‌های مسکونی ویران غیربهداشتی را به وجود آورده است. مشکلات مردمی در خانه‌سازی را بررسی می‌کند و آن را به عنوان یکی از راهکارهای مؤثر برای بهبود آسایش حلی آبادها و بافت‌های مسکونی ویران غیربهداشتی توصیه می‌کند.

بخش چهارم به بررسی فضاهای شهری اختصاص دارد. در این بخش این موضوعات مطالعه می‌شود: طرح‌های مختلف شهری، زمین شهری، تجهیزات شهر، رفت و آمد شهری، مناطق نفوذ، شبکه‌ها و شبکه‌های توزیع، رجه اهمیت عناصر شهری، جمعیت شهری، ساختمان و مسکن شهری، فضاهای ساخته‌نشده شهری، انواع بافت شهری، فعالیت‌های اقتصادی شهر، مرکز مدیریت بازرگانی شهر، صنعت‌سازی در خارج شهر، شهرسازی روستاها، محیط زیست، شهرهای جدید.

بعد از جنگ جهانی دوم، تحولی بی‌سابقه در شکل شهر در اقصانقاط جهان پدید آمد. این تحول پیامد افزایش فزاینده جمعیت جهانی و به‌ویژه جمعیت شهری جهانی در فاصله دهه‌های ۴۰ تا ۸۰ قرن بیستم بود. این افزایش، ساختارهای اصلی شهری را متحول کرد و مشکلات بسیاری برای شهرها پدید آورد. بسیاری از مشکلات شهر در سال‌ها و دهه‌های بعد نیز در تحولات جمعیتی این سال‌ها ریشه دارد. برای حل این مشکلات شناخت ساختارهای فضایی شهر ضرورت دارد. این کتاب کوشیده است ساختارهای فضای شهری را بررسی کند و شناخت روابط فضاهای مختلف شهری را به عهده پژوهش بگذارد. به این امید که در سایه این شناخت مشکلات شهر راه‌حل خود را بیابد و از تکرار اشتباهات پیشین جلوگیری شود.